

A Magyar Regionális Tudományi Társaság szekciója: Nagyvárosi fejlődési pályák

Adalékok a magyar nagyvárosok fejlődési pályájának tanulmányozásához

Rechnitzer János SZE RGDI; KRTK; MRTT

Kulcsszavak: Magyar nagyvárosok, fejlődés, fejlesztés

A nemzetközi szakirodalomban a nagyvárosok alatt a minimálisan 500 ezer fő feletti városok és térségeik kerülnek kijelölésre. A hazai kutatásokban és irodalomban ez népességhatár jóval lejjebb csúszott, hiszen a 20 század elején történt nagy átrendeződés következtében a klasszikus nagyvárosok más országokba kerültek, így a korábbi második városvonalnak kellett átvenni a funkciójukat, azokban kellett az elmúlt században kiépülni a „nagyvárosi világhoz” köthető szerepköröket.

Az értelmezésünk szerint magyar vonatkozásban nagyvárosnak azokat a központokat tekintjük, amelyeknek a népesség száma eléri vagy meghaladja a 100 ezer főt, érdemleges vonzáskörzettel talántán agglomerációs zónákkal rendelkezik, az intézményi hálózata tartós regionális (nagyterségi = több megyére kiterjedő) vonzást gyakorolnak, gazdasága – mind szektorálisan, mind tevékenységében – mérvadó az ország egészében, s egyúttal a magasabb életminőséget képes biztosítani az ott lakóknak, továbbá a városi karaktere az erős egyediségén túl megjelenésében és működésében illeszkedik a nemzetközi urbanizációs irányokhoz.

A hazai szakirodalomban a városi, s ezen belül a nagyvárosi fejlődés feldolgozása kellő aktivitás és érdemleges tudományos eredményeket produkált (Beluszky, Győri 2003). Készültek kiváló egyedi elemzések a rendszerváltozás utáni hazai nagyvárosok helyzetéről, azok különféle, döntően gazdasági sajátosságairól (Csapó 2002, Csomós 2013, Lengyel, Rechnitzer 2000, Rechnitzer 2004, 2016, Szirmai 2007). Ám összefoglaló és összevető értékelések kevésbé nem születtek (Rechnitzer 2019).

Kutatási program dolgoztunk ki arra, hogy a nyolc hazai nagyváros azonos tematikai elemzése mellett, valamint a városfejlődést befolyásoló tényezők rendszerzésének feldolgozásával áttekintést adjunk a településhálózatunk csomópontjainak sajátosságairól.

A kutatási eredményeink alapján három típusba sorolhattuk a hazai nagyvárosokat. A dinamikus gazdaság és bővülő társadalmi szerkezet (Győr, Debrecen, Székesfehérvár), az új fejlődési pályára lépő, szerkezet módosító nagyvárosok (Kecsemét, Nyíregyháza, Miskolc) és a stagnáló, döntően a nagyvárosi intézményhálózat által fenntartottak (Pécs, Szeged). A nagyváros gazdaságok erősen kitettek a külföldi befektetéseknek, az ottani nemzetközi nagyvállalatoktól való függés határozott, ezek között monolitikus szerkezet éppen úgy vannak, mint az egyre diverzifikáltabb struktúrákkal rendelkezők. Az

utóbbiaknál már jól felismerhető, hogy kapcsolódó, vagy önálló profillal rendelkező többségi hazai tulajdonú vállalkozások is erőre kaptak, azok szerepe is érzékelhető a városok gazdaságában, illetve azok fejlesztésében. A városfejlesztés rendszerei határozottan különböznek a nyolc nagyvárosban. Az erősebb gazdasági potenciállal rendelkező nagyvárosok képesek önálló fejlesztési irányokat kialakítani, amihez azonban határozottan szükséges a nemzeti és az uniós források integrálása. Szemben a gyengébb gazdasági erőforrásokkal rendelkezőkkel, ahol a folyamatos működési zavarok, finanszírozási gondok jelentkeznek, amik visszafogják a lehetséges befektetéseket, gazdasági és egyéb fejlesztéseket. A nagyvárosi vonzásnak két dimenziója érvényesül éppen a gazdasági helyzet következtében. Az országos vonzással, azaz a betelepülők széles körét fogadók és az erőteljesen a térségi szívóhatással bíró nagyvárosok. Az új betelepülők az elsők a társadalmi szerkezetet megbontják, részben el is különülnek a városban, vagy a vonzáskörzetben, míg a másik típusnál felismerhető a nagyvárost elhagyó aktív népesség, kvalifikált munkaerő vesztese és a lassú leépülés, erodálódás.

A nagyvárosok a településhálózat fókuszpontjai, így a fejlesztésük, folyamatos megújításuk szükségszerű és nélkülözhetetlen. Nem időszakos akciók és fellángoló fejlesztési programok van szükségük, hanem határozott és tartósan érvényesülő nemzeti szintű fejlesztés politikára, ami integrált részeként jelenjen meg a távlatos területi politikának. Valamint kellő önállóság és azt biztosító erőforrásrendszer, mert csak ezen két dimenzió képes biztosítani a népesség és más területi erőforrások hatékony és jövőt alakító hasznosítását.

Pécs múltja, jelene és jövője

Rácz Szilárd KRTK; SZE RGDI; MRTT

Kulcsszavak: Pécs, városfejlődés, városfejlesztés

Pécs a Dél-Dunántúl legnépesebb városa, teljes értékű regionális központ. Az előadás bevezetésként összefoglalja azokat a történelmi csomópontokat, tényezőket, amelyek a város fejlődési pályájára a legnagyobb hatást gyakorolták. Ezt követően a város jelenkori gazdasági helyzete kerül bemutatásra, kitérve a külföldi tőke, az egyetem és az önkormányzat szerepére. Végül a jövő fejlődési irányainak körvonalazására kerül sor. Az előadás fő megállapításai a következők.

Pécs az államszocialista időszak fejlesztéspolitikájának relatív nyertese volt, alapvetően a bányászat erőltetett fejlesztése révén hazai összehasonlításban nagyváros lett, kimozdult korábbi fejlődési trendjéhez képest. Ugyanakkor ez a monofunkcionális gazdaságszerkezetet eredményezett, amely a rendszerváltás időszakától megterhelte a város átalakulását. Ez a konszolidációs időszak tulajdonképpen ma is tart és alapvető kérdésként merül, hogy Pécs visszatér-e „eredeti” trendjéhez? Az elkerülhetetlen zsugorodást tervszerűen, minőségi átstrukturálódással kellene lebonyolítani. Ez a nemzeti és helyi demográfiai tendenciák alapján hosszú távú fenntarthatósági kérdés. A másik, hogy Európa Kulturális Fővárosaként miként találja meg a maga reális helyét a kontinens hálózataiban.